
Petheő Attila:

Viharos lelkészválasztás Csallóközaranyoson

Abstract: Problematic pastor election in Csallóközaranyos

My thesis covers a period of more than two years when the reformed community in Csallóközaranyos had to choose a spiritual leader, but the opportunity was beyond them. The election of a pastor became a battle of personal issues, steeped in class warfare, which left its mark on the community of Aranyos for decades to come. The main motives for the conflict were the antagonism between the social classes, which had previously lived peacefully side by side, and the rise of communist ideology. The paper is a non-exhaustive account of this process, which was marked by personal animosities.

Keywords: Csallóközaranyos, pastoral election, conflict, communist ideology, anticlericalism

Absztrakt: Viharos lelkészválasztás Csallóközaranyoson

Tanulmányom egy több mint kétéves időszakot ölel fel, amikor a csallóközaranyosi református közösségnek lelki vezetőt kellett választania, de ez a feladat túlnőtt rajtuk. A lelkészválasztás egy osztályharcra átítatott, személyes ügyekről szóló csata lett, ami az aranyosi közösségre hosszú évtizedekre rányomta a bélyegét. A konfliktus fő motívumai az addig békésen egymás mellett élő társadalmi osztályok egymás ellen fordításában és a kommunista ideológia térnyerésében voltak keresendők. A tanulmány a teljesség igénye nélkül mutatja be a személyeskedésekkel tarkított folyamatot.

Kulcsszavak: Csallóközaranyos, lelkészválasztás, konfliktus, kommunista ideológia, egyházellenesség

A Trianon utáni Csehszlovákia magyarok lakta részén, 60% körüli volt a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. A magyar közösség egyre inkább elszegényedett. A földreformot a csehszlovák kormány 1919 tavaszán hirdette meg. A magyarlakta déli járásokban a lefoglalt földterület 325852 hektárt tett ki. Ennek a hatalmas mezőgazdasági földterületnek csupán töredéke, Szlovákiában 1935 végéig összesen 22320 hektár jutott magyar nemzetiségű mezőgazdász tulajdonába. Vallási szempontból 1921-ben a magyarság 70,33 %-a római katolikus, 24,17%-a református volt. A Komáromi járásban a reformátusság a magyar falvak módosabb paraszti rétegéből került ki. Az 1925-ös választásokon Csehszlovákia Kommunista Pártja a magyar vidékeken mindenütt jelentős eredményt ért el. A hat legnagyobb magyar járásban a kommunisták a szavazatok 24,14 %-át kapták, ami jóval meghaladta az országos átlagot. A csaknem homogén magyar Gúta községben a szavazatok 52,1 %-átszerezték meg. A magyar vidékeken még az agrárpárt ért el jelentősebb eredményt. Földes Lajos, csallóközaranyosi segédlelkész, arról panaszkodott, hogy Csehszlovákia idején elharapózott a kommunizmus a faluban és a hitoktatás azóta egyre nehezebb, amióta az egyház, 1912-ben átadta az iskoláját az államnak. Segédlelkészként szolgált Aranyoson, amikor az öreg Czírók lelkészt háromszor meg kellett mentenie az öngyilkosságtól.

1925. november 25-én Csallóközaranyoson lelkészválasztás zajlott, hiszen az idős lelkész Czírók János lemondott, így az állás megürült, amelyet a többség meghívás útján akart betölteni. A meghívásra a templomban került sor az említett időpontban, és 92 igen, 91 nem szavazat ellenében meghívták Tóth Béla segédlelkészt. Ezt követően 1925. december 22-én ülésezett a presbitérium. Itt megállapították, hogy a Nagy Lászlóné római katolikus vallású, de 8 éve fizeti az egyházadót az aranyosi egyházba, a választói névjegyzékbe fel van véve, a novemberi lelkészválasztáson is szavazott. Viszont a szavazás napján – látva, hogy szavazatát leadta – senki nem tiltakozott ellene. Az ő szavazata miatt fellebbezték meg a lelkészválasztás eredményét, hiszen a győztes csupán egy szavazattal nyert. A választói névjegyzék nyilvánossá tétele körül is nézetkülönbségek adódtak, hiszen a presbitérium megállapítása szerint azt csak előző este, november 24-én

tették a nyilvánosság számára hozzáférhetővé. A presbiteri ülés legfőbb hozadéka az volt, hogy a fellebbező Tárnok Mihály, Nagy József, Osvald Lajos és Jakab Péter kijelentették, hogy a fellebbezéshez ragaszkodnak.¹ Gyalókey László esperes, Nagy József gondnok és 33 társa fellebbezése kivizsgálásával nagytiszteletű Sándor Benő egyházmegyei tanácsbírát bízta meg 1925. december 29-én.²

1926. január 11-én Csallóközarányoson bírói vizsgálatot folytatott a Komáromi egyházmegye képviselőjében ifj. Sándor Jenő egyházmegyei tanácsbíró. Érkezéséről levélben értesítette a lelkészt, akitől azt kérte, hogy a vonattól valaki kalauzolja őt a templomhoz, rossz idő esetén kocsit küldjenek érte. Ő határozta meg ebben a levelében, hogy kiket kíván az előre elkészített helyiségben maga mellet látni.³ Jelen voltak a 10 órakor kezdődő meghallgatáson: Borza Zoltán helyettes lelkész, Vörös Zsigmond főgondnok és Nagy József gondnok, míg a két fél részéről Fehér Péter és Tárnok Mihály presbiterek. Az első tanú id. Nagy Károly 57 éves gazdasági cseléd volt, aki elmondta, hogy nem igaz az az állítás, amely szerint felettese Mieska Ottó ráparancsolt, hogy Tóth Bélára szavazzon, egyébként állását veszíti. Ezután Fehér Péter malomtulajdonos beosztottait kérdezték, akik ugyanilyen szellemben válaszoltak. Szűcs Ferenc földműves arra nem emlékezett, hogy a választói névjegyzék nyilvánossá tétele ki volt-e hirdetve, de arra emlékezett, hogy Tóth Béla helyettes lelkész tanácsaltan volt, hogy mely helyiségbe tegyék azt ki, hogy az emberek meg tudják nézni. Özv. Szalai Tamásné nem erősítette meg, azt az állítást, hogy a szavazólapot Vörös Zsigmond adta a kezébe és vezette be őt a templomba szavazni. Az asszony azonban elmondta, hogy Osvald Lajos, amikor ebédért ment hozzájuk, vallatással akarta kikényszeri-

¹ Tömösközi Ferenc (szerk.): A Szlovenszkói Dunáninnyi Református Egyházkerület és a Szlovenszkói Református Egyetemes Egyház Konventjének Pápan őrzött iratainak válogatott jegyzéke 1920-1938 között, III. kötet, SJE, Komárom, 2018., ISBN 978-80-8122-261-0. DREL, 1.2. fond., 12.doboz, Kivonat az aranyosi református egyház presbitériumának 1925. december 22-i jegyzőkönyvéből

² Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz, Végzés

³ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz, ifj. Sándor Jenő egyházmegyei tanácsbíró

teni tőle, hogy Vörös befolyása alatt állt-e? Amikor ezt megtagadta „*piszkálódó, becsmérő szavakkal támadta és talán tettleg is bántalmazta volna, ha el nem menekül*”. Csóka Ferenc cipész iparos vallo-másával megerősítette a fellebbezést, és azt mondta, hogy amikor id. Szalai Dániel ment az úrasztalához szavazni, Vörös Zsigmond fő-gondnok két szavazólapot nyújtott át neki, és amikor közeledett az urnához, id. Nagy Miklós rászólt, hogy „*Dániel minek méregeted so-káig, azt tedd be, a másikat dobd el*”, erre a mondatra többen felhábo-rodtak. Ezt a vallomást megerősítették Varjú Zsigmond és Nagy Dezső egyháztagok is. Varjú Péterné azt vallotta, hogy Nagy József állítására hivatkozva azt mondták neki: „*Ha Tóth Béla maradna a lekészük, akkor az egyházi földeket mind Vörös Zsigmond foglalná le magának*”. Az ülésen özv. Nagy Lászlóné szavazati jogát vizsgálták, akiről kiderült, hogy a névjegyzékben annak ellenére szerepelt, hogy római katolikus vallású. De ő a háborúban hősi halált halt református férje okán rendszeresen fizette az egyházi adót Csallóközaranyosra és az ekeli katolikus egyháznak is. Az ő szavazása ellen felszólaltak ugyan, de a választási bizottság elnöke nem érezte magát jogosultnak meggátolni az özvegy szavazását, ami természetes volt, hiszen a nyilvánosság elé bocsátott névjegyzéket senki nem kritizálta, bár voltak olyanok, akik nem tudtak a nyilvánosságra hozataláról (ceruzával jegyezve: „*Azok, akik nem járnak templomba*”). A szavazói névjegy-zékben olyanok is fel voltak tüntetve, akik az egyházfenntartási adó-jukat késve fizették be, vagy az előző évben nem fizették be. Erdélyi Istvánné (ő a választói névjegyzék lezárása után fizette be az egyházi adót) és a 22 éves Erdélyi Pál szavazati jogát is megkérdőjelezték, ahogy a 23 éves Vörös Imréét és a 24. életévét még be nem töltött Nagy Gyuláét is. Azt nem lehetett tudni, hogy az érintettek szavaza-tukkal kit támogattak, de a tény nem hallgathatta el a vizsgálat.⁴

A vizsgálat másnapján 27 csallóközaranyosi egyháztag levélben fordult az egyházmegyei bíróság tagjaihoz, amelyben leírták, hogy az aranyosi egyház a korábbi két évtizedben már lelkész nélkül volt, és

⁴ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Jegyzőkönyv az 1926. január 11-i bírói vizsgálat alkalmából

az ott szolgáló segédlelkészek nem tudták megállítani a gyülekezet hanyatlását. Itt leírják, hogy a háború után a településen megerősödtek a kommunisták, akik a hazát és az egyházat gyalázták, és ez idő tájt többségben voltak a faluban. Kifejtették, hogy Tóth Béla a válságos időkben került a településre segédlelkészként az idős lelkész mellé, és újjáépítő munkába kezdett. Hittant kezdett oktatni a faluban, fellendítette a gyülekezet anyagi helyzetét, gyarapodott a templomba járók száma, három új harang is érkezett a faluba. A lelkész nyugdíjazása után, a 208 szavazásra jogosult egyháztag közül 135-en írták alá Tóth Béla ajánlóját. A levélírók szerint többen megsértődtek, mert a segédlelkész személyesen nem kereste meg őket azzal, hogy támogatásukat kérje. A gyülekezetnek ez a kisebb fele elkezdett a lelkész ellen ágálni, mert szerintük a lelkész örvend köztisztletnek, és elkezdtek osztályellentéteket generálni a közösségen belül az „*egyház vagyonosabb, intelligensebb része*” ellen. A Tóth Béla ellen szervezkedőknek nem ellene, hanem az őt támogatók ellen volt kifogásuk, és azzal győzték meg a kommunista gondolkodású híveket, hogy az egyházi vagyon egy részét felosztják köztük. Ez vezetett oda, hogy a 135 Tóthot ajánló személyből 40 fő el-lene szavazott a választásnál.⁵ A jelenlévő Sándor Benő, Gyalókey esperesnek írt levelében jelzi, hogy kisebb-nagyobb törvénytelenéseket tapasztalt, de félt, hogy nem jelent-e nagyobb anyagi és erkölcsi kárt az aranyosi egyháznak egy újabb választást övező harc és gyűlölködés. Kiemelte, hogy id. Varjú Istvánné dr. Tóthkárolyi Lajos ellen tett vallo-mása ellentanújaként hívott Vödrös Cseh Istvánné zavara arra késztet-te a választás eredményét támadókat, hogy elvessek az ő kihallgatását. Sándor Benő egyébként leírja, hogy a meghallgatás annyira elhúzódott, hogy Aranyoson kellett az éjjelt töltenie, ahol a szállásáról és az étkezéséről Vörös Zsigmond főgondnok gondoskodott.⁶

1926. január 22-én a Tóth Bélát ellenző tábor is levelet írt az egy-házmegyei bíróságnak, amelyben Nagy József gondnok és néhány presbiter vezetésével 92 egyháztag kérte a választás megsemmisítését és egy új választói névjegyzék összeállítását.⁷

⁵ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Nagytisztletű és tekintetes egyházmegyei Tanácsbírókar!

⁶ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Főtisztletű Esperes Úr!

⁷ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Nagytisztletű és Tekintetes Egyházmegyei Bíróság!

Az egyházmegyei bíróság 1926. február 3-án tartotta ülését az ügyben, ahol az érintett feleken túl sok aranyosi egyháztag is megjelent. A bíróság a Tóth Béla választása ellen beadott fellebbezést elutasította azzal az indokkal, hogy a fellebbezők a 8 vádpontból kettőt maguk vontak vissza, a fennmaradt 6 vádpontnak a valótlanságát pedig a helyszíni vizsgálat bizonyította. A fellebbezők nevében Nagy József és Tárnok Mihály fellebbezést jelentenek be, amit február 13-án az egyházkerület felé továbbítottak is.⁸ A fellebbezés aláírói közül öten viszont nyilatkozattal éltek, amelyben kifejtették, hogy Nagy József gondnok megfélembesítette őket, hiszen azt mondta nekik, hogy a fellebbezés visszavonását írják alá, így az üggyel a továbbiakban nem vállalnak semmilyen közösséget.⁹ Az ellentábor sem tétlenkedett ez idő alatt, hiszen a püspöknek és az egyházkerületi bíróságnak írtak levelet, amiben arra kérték a döntéshozókat, hogy a kedélyek megnyugtatósága érdekében mihamarabb tárgyalják meg az ügyet. Leírják, hogy a fellebbezők azzal ingerlik a helyieket, hogy amennyiben nem adnak helyt a fellebbezésüknek, úgy kilépnek az egyházból.¹⁰ Ezt az állítást támasztja alá az a levél, amelyet 30 olyan egyháztag írt alá, akik korábban nem álltak Tóth Béla megválasztása mellett. Ebben azt állították, hogy Nagy József és Tárnok Mihály presbiterek az ott-honaikban zaklatják őket, és arra kívánják erőszakos hangon rábírní őket, hogy amennyiben az egyházkerületi bíróság nem semmisíti meg a lelkészválasztást, úgy lépjenek ki az egyházból. Erre vonatkozólag aláírást is gyűjtöttek.¹¹ Ezt az állítást maguk a fellebbezők is megerősítették 100 egyháztaggal egyetemben, egy Szilassy Béla főgondnoknak írt levelükben: *„Egy olyan lelkész ... nem lehet a mi lelkészünk, s inkább készek vagyunk az egyház kötelékéből kilépni, mint*

⁸ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Komáromi Református Egyházmegye bírósága időszaki tanácsának jegyzőkönyve

⁹ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Nyilatkozat

¹⁰ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Méltóságos Főtisztelendő Püspök Úr!

¹¹ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Egyháztagok levele a püspöknek

őt lelkészünknek elismerni.”¹² Természetesen a levél tartalmával a főgondnok megismertette a püspököt is, aki szintén egy ilyen tartalmú levelet kapott Nagy József gondnoktól és Tárnok Mihály presbitertől.¹³

A lelkészválasztás nyomai még az Országos Magyar Kisgazda, Földműves-és Kisiparos Párt komáromi központjába is eljutottak 1926 szeptemberében, amikor Both Imre, volt aranyosi lakos járt bent az irodában és segítséget kért abban, hogy Fehér Péter protezsálja be őt gőzmalomtulajdonosnak, és hogy Komáromban nyithasson kis lisztüzletet, vagy a Fehérék által alapított liszt lerakatban elárúsító lehessen. Both azt gondolta, hogy Fehér az előző évi lelkészválasztás miatt neheztel rá, amiért ezerszer bocsánatért esedezett. A levélíró – vélhetően pártfunkcionárius – kéri, hogy Fehér Péter fontolja meg Both Imre kérését és bocsásson meg neki hangoskodó természete miatt.

1926 novemberében, a Dunáninneni Egyházkerület Bírósága Pozsonyban tárgyalta az aranyosi lelkészválasztás ügyét Nagy József és társai fellebbezése folytán. Akúcs Lajos tanácsbíró részletesen ismertette az ügyet. A Komáromi Egyházmegye Bírósága Időszaki Tanácsának 1926. február 3-án hozott ítélete ellen fellebbeztek, és ennek kapcsán hoztak ítéletet a megjelentek. A fellebbezésnek helyt adtak, a komáromi bíróság ítéletét megváltoztatták és az 1925. november 25-i aranyosi lelkészválasztás eredményét megsemmisítették. Egyben elrendelték, hogy a csallóközarányosi, üresedésben levő lelkészi állást meghívás, vagy pályázat útján töltsék be. A bíróság arra hivatkozva hozta meg a döntését, hogy a választói névjegyzék összeállításakor figyelmen kívül hagyták az egyházi törvényeket és a szavazásban nem református egyén is részt vett, így a szótöbbséggel történt meghívás nem tekinthető törvényesnek.

Az aranyosi választók egy csoportja azonban nem elégedett meg ezzel, és 1926. december 16-án újra a bírósághoz fordult azzal a kéréssel, hogy indítsanak fegyelmi eljárást Tóth Béla segédlelkész ellen és a lelkészválasztásból zárják őt ki. Azzal indokolták a kérésüket, hogy

¹² Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Egyháztagok levele Szilassy Bélának

¹³ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Nagy és Tárnok levele a püspöknek

a választói névjegyzéket a segédlelkész állította össze a törvények figyelmen kívül hagyása mellett, ezért őt terheli a felelősség.¹⁴

Valószínűleg mindenkiben mély nyomot hagyott ez a választás, mert Tóth Béla lelkészt kikezdte a vesztes fél. 1926. december 11-én Erdélyi Istvánné írta a lelkésznek, hogy azzal vádolják a faluban a fiait, hogy azok nagyobb összeggel tartoznak a lelkésznek, így arra kéri őt az özvegy, hogy mondja meg, mennyi az adósság, és ő azt megküldi neki.¹⁵ Deákiból írt válaszlevelet Csallóközarányosra 1926. december 13-án, amelyben sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy az egy évvel korábbi lelkészválasztás gyalázkodó hullámai másokat is elértek. Az Erdélyi családról írt, akik korábban az ő pártján voltak, és egy évvel a választás után más hangok érkeztek felőlük. A faluban ugyanis azt terjesztették a lelkészjelölről, hogy az Erdélyi fiúk, Pál és István egy nagyobb összeggel tartoztak neki, amit ő levelében megcáfolt.¹⁶ Ezután Erdélyi Istvánnak írt Tóth Béla, és arra kérte őt, hogy jelezze a régi barátainak, pártolóinak, hogy ne forduljanak ellene, inkább ne szóljanak semmit, hiszen korábban nem álltak Borza Zoltán mellett. Erdélyi Istvánné becsületére legyen mondván, hogy a gyermekeit gazemberező Vörös Edéhez is levélben fordult, hogy kiálljon gyermekei mellett.¹⁷

A csallóközarányosi lelkészválasztást 1927. március 2-ra, 10 órára, a református templomba írta ki Gyalókay László esperes. A választás levezetésével Gálffy Géza lelkészt, egyházmegyei tanácsbíró és Füssy Kálmán nemzetgyűlési képviselőt bízta meg. Meghagyta, hogy hány-szor kell a vasárnapi istentiszteleten a szószekről hirdetni a választást, és azt is, hogy a választói névjegyzék az ő általa 1926-ban hitelesített lesz.¹⁸ Füssy Kálmán prágai elfoglaltságára hivatkozva átadta a

¹⁴ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Egyháztagok levele Tóth kizárása érdekében

¹⁵ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Erdélyi Istvánné levele Tóth Bélának

¹⁶ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Tóth Béla levele Erdélyi Istvánnának

¹⁷ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz Erdélyi Istvánné levele Vörös Edének

¹⁸ Gyalókay László levele az aranyosi presbitériumnak, 189/927. Fond. Komáromi Református Egyházmegye levelezése, Szlovákiai Református Keresztény Egyház Levéltára (SZRKE Levéltára), Komárom

helyét Dr. Szijj Ferencnek, aki szintén visszautasította a felkérést.¹⁹ Helyettük Nagy Nándor vállalta a feladatot. Három pályázó 1927. januárjában tudomására hozta az esperesnek jelentkezési szándékát: a Deákiban élő Tóth Béla segédlelkész, Nagy Lajos fertősalmási (Kárpátalja) lelkész és Dr. Sárkány Lajos királyházai (Kárpátalja) lelkész. Az 1927. február 8-ra, Nemesócsára összehívott minősítő bizottság az alábbi öt lelkész beadott pályázatról döntött: Tóth Béla deáki segédlelkész, Borza Zoltán komáromszentpéteri helyettes lelkész, Parais Árpád komáromi segédlelkész, Kiss Ferenc gortvakisfaludi lelkész és Nagy Lajos fertősalmási lelkész. Sárkány Lajos nem küldte be az állampolgárságra vonatkozó okmányát, így a választásból kimaradt.²⁰ A választást szokatlanul nagy korteskedés előzte meg. Február 24-én Mierka Ottó traktorján iskolás gyerekek jártak körbe-körbe a faluban és Borza tiszteletes melletti kortesdalokat énekeltek, a helyettes lelkész Lelkes Ferenc távolról végig követte a menetet. Ráadásul megbízható tanú szerint olyan kijelentést tett: „Köppön szemem közé, ha a Borza pártnak 40 szavazattal több nem lesz, mint a Tóth pártnak.”²¹ A választás előtt az utolsó presbiteri ülésen abban sem tudtak megegyezni, egyenlő szavazati arány mellett, hogy a szavazólapokat borítékba tegyék-e, vagy ne.

A szavazás menete rendben zajlott. Folyamatosan érkeztek a szavazók egészen 11,30-ig, azután ritkult a tömeg, így 12,30-ra tűzték ki a szavazás végét. Megállapították, hogy 240 érvényes szavazat érkezett, és 125 szavazattal választották meg Tóth Bélát, a Borza Zoltánra leadott 115 szavazat ellenében.²² Az ügy adaléka, hogy a komáromi járási hivatal az arányosi helyzetre való tekintettel szükségesnek tartotta a választások idejére 12 csendőr kiküldését a faluba, hogy meg-

¹⁹ Füssy Kálmán levele Gyalókaúrnak. SZRKE Levéltára

²⁰ Jegyzőkönyv a Komáromi református Egyházmegye minősítő bizottságának üléséről. SZRKE Levéltára

²¹ Csallóközarányosi egyháztagok levele az esperesnek 1927. február 25-ből. SZRKE Levéltára

²² Az 1927. március 2-i csallóközarányosi lelkészválasztás jegyzőkönyve. SZRKE Levéltára

akadályozzák az esetleges gyülekezést, és a választási elnökség elleni erőszakos cselekedeteket.²³

Az erős ellenzék – Jakab Péter és társai – Tóth megválasztásának a megsemmisítését kérték, mert szerintük azt súlyos törvénysértések előzték meg. De nem elégedtek meg ezzel, hiszen a Vörös Zsigmond kurátor és Fehér Péter, illetve Vörös Ede presbiterek ellen is fegyelmi eljárást kért az elégedetlenkedő, 50 szavazásra jogosult csallóközarányosi gyülekezeti tag. A levelüket 1927. március 14-én írták meg Gyálóky László esperesnek. A lekétséggyőztatást megelőzően, ahogy azt 16 egyháztág neve aláírásával megerősítette, Tóth Béla megválasztása érdekében Vörös Zsigmond, Vörös Ede, Fehér Péter, Töltési András, Fehér Péterné és Pázmány Adolfné csallóközarányosi egyháztágok az egyházi törvényekbe ütközően étellel, itallal, pénzzel és más anyagi haszon kilátásba helyezésével, olykor fenyegetésekkel próbálták rábírni az embereket a Tóth Bélára való szavazásra. Vörös Zsigmond, Both Imrének ajánlott február 26-án napidíjat, ételt és italt abban az esetben, ha Tóth Bélára szavaz. Ugyanő hívatta a lakására Pálffy Istvánt, akit itallal buzdított a Tóth Bélára való szavazásra. Fehér Péter kertrészre ígért id. Beke Józsefnek a szavazatáért cserébe, Tárnok Jánosnak pedig megígérte, hogy annak a fiát alkalmazza a malmában. Vörös Ede presbiter Varga Istvánt a szavazás előtt „elfogta”, a házába invitálta és borral itatta, majd Tóth Béla nevével ellátott szavazócédulát adott a kezébe. Kovács Józsefnének a nagyléli szigetről 105 kévé rőzsét hozatott a házához, hogy Tóth Bélára szavazzon. Nemrava Dezsőné pedig – a vádlók szerint – Pázmány Adolfné és Fehér Péterné fenyegették meg, majd 50 kg lisztet adtak neki ingyen azzal a feltétellel, hogy Tóth Bélára szavaz. Pálffy Zsigmondnak Töltéssy András és Kovács József Tóth Béla párti kortesek ígértek 100 koronát arra az esetre, ha Tóthra szavaz.²⁴ A jegyzőkönyvek tanúsága szerint volt olyan, aki lisztet, volt, aki egy kocsi polyvát, de olyan is akadt, aki néhány pohár bort kapott a leírtak szerint a szavazatáért cserébe. A beadvány készítői szerint 13 szavazót bírtak rá ígérekkel, megvesz-

²³ A járási rendőrség levele. SZRKE Levéltára

²⁴ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz, Jegyzőkönyv Pálffy Zsigmond vallomásáról.

tegetéssel, fenyegetéssel, hogy Tóth Bélára szavazzon, így a választások alkalmával Borza Zoltánnak kellett volna győznie.

A fellebbezés megtárgyalására kérte az aranyosi presbitériumot Gyalóka esperes. A presbitérium március 25-én meg is tartotta az ülését, amelyet az esperes kemény hangú kritikával illetett, hiszen meglátása szerint a helyettes lelkész, Lelkes Ferenc, határozottan befolyásolta a gyűlés menetét, hiszen határozatképtelenné tette azt, illetve maga formált jogot arra az egyházmegyei bíróság helyett, hogy az anyagi érdekeltséget, mint a fellebbezésben megvádoltakra megalapította.²⁵

Ezután április 3-án, a presbiteri gyűlésen, Vörös Ede presbiter indítványára 7-6 arányban megszavazzák, hogy Borza Zoltán ellen annak a választások során tanúsított magatartása miatt előzetes fegyelmi vizsgálatot indítson az esperes.

A levéltári iratokból úgy tűnik, hogy az esperes jelezte a fellebbezés tényét Tóth Bélának, aki válaszelevelében jelezte: „*Aranyosról lemondani nem tudok*”. Az esperesnek írott válaszeleveléből megtudjuk, hogy Gyalóka úgy próbálta Tóth döntését irányítani, hogy ne vállalja a pozíciót.²⁶ Az egyházmegyei ügyész 1927. május 6-án az esperesnek írt levelében, az iratok áttanulmányozása után megállapította, hogy sem Tóth Béla megválasztott lelkész, sem Borza Zoltán lelkész ellen fegyelmi eljárás megindítását nem látja indokoltnak. Vizsgálatot kért az ügyben, de kifejtette, hogy a vizsgálatról semmi komoly eredményt nem vár.²⁷

A Komáromi Református Egyházmegye rendes bírósága 1927. július 26-án tartott ülésén tárgyalta ezt a beadványt (Nagy Nándor, Dr. Gaál Gyula és Dr. Mohácsy János tanácsbírák jelezték, hogy a tárgyalásban nem kívánnak részt venni). Az aranyosi egyházat Lelkes Ferenc helyettes lelkész képviselte. A bíróság a fellebbezést elutasította azzal az indokkal, hogy a fellebbezők nem tudták igazolni az állításukat. Kovács Józsefné esetében a vád alaptalannak bizonyult, míg Pá-

²⁵ Gyalóka március 30-i levele az aranyosi presbitériumnak. SZRKE Levéltára

²⁶ Tóth Béla levele Gyalóka esperesnek. SZRKE Levéltára

²⁷ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12. doboz, Az egyházmegyei ügyész levele az esperesnek.

lfi Zsigmond, id. Both Imre és Szűcs István saját bevallásuk szerint Borza Zoltánra adták le a szavazataikat. Varga István pedig csak azért írta alá a fellebbezéshez csatolt jegyzőkönyvet, mert Nagy József gondnok „agyonütéssel” fenyegette. Nemrava Dezsőné a komáromi járásbírószágra be is idézték rágalmazás vétsége miatt, aki itt kijelentette, hogy nem tudta, hogy mit írt alá és bocsánatot kért a sértettektől.²⁸ A bíróság meggyőződött arról, hogy korteskedés, erőszak és terror a Borza Zoltánt pártolók oldalán volt. A fellebbezők a fent idézett, Erdélyi Istvánnénak és fiának írott leveleket is a bíróság elé terjesztették azzal, hogy Tóth Béla törvényteleniséget követett el ezek megírásával. Kiderült, hogy a család szavazóképes tagjai Borza Zoltánra szavaztak annak ellenére, hogy az özvegy biztosította Tóthot a család támogatásáról. Az eredeti, Erdélyi családdal váltott, leveleket pedig a legkisebb fiú, Gáspár adta ki a Borza párt tagjainak.²⁹ A fellebbezők nem érték be az egyházmegyei döntéssel, 1927. augusztus 18-án az egyházkerületi bíróságra nyújtottak be újabb fellebbezést. Ezt már 146 aranyosi választó aláírásával megerősítve tették. 1927. december 12-én kelt levél igazolja, hogy ekkor már Balogh Elemér püspök is foglalkozott az aranyosi ügygel.³⁰ Az egyházkerület bírósági ülésére 1927. december 14-én került sor.

Később még folyamatosan rezonált a lelkesválasztás ügye a faluban, hiszen a hatalmas vita alakult ki annak kapcsán, hogy az 1928-as választói névjegyzékből több olyan személyt is kihagytak, aki Tóth Béla híve volt. Ők természetesen minden követ megmozgatva protestáltak, 1927 júniusában, az egyház különböző döntéshozóinál. Nagy József gondnok és társai még 1927 júliusában is próbáltak Tóth Béla ellen lépni, amikor a Komáromi Református Egyházmegye Bíróságához fordultak azzal, hogy a korábbi perek költségeit Tóth térítse meg. Ezt a bíróság elutasította.³¹ A Pozsonyban élő Fehér Károly, aranyosi

²⁸ Tömösközi Ferenc (szerk.)...i. m., DREL, 1.2. fond., 12.doboz, Zápisnica

²⁹ Jegyzőkönyv 1927. július 26-i Komáromi Református Egyházmegye Bíróságának üléséről. II.B/1927 sz. irat. SZRKE Levéltára

³⁰ Főtiszteletű Esperes Úr! Balogh Elemér levele. SZRKE Levéltára

³¹ Jegyzőkönyv 1927. július 26-i Komáromi Református Egyházmegye Bíróságának üléséről. SZRKE Levéltára

földbirtokost, is törölték a választói névjegyzékből arra hivatkozva, hogy elmulasztotta az egyházi adó befizetését. Ő levélben kérte az esperest, hogy a „vidéki adózókat” lehetőség szerint értesítsék a határidőről.³² Októberben Nagy Sándor helyettes lelkész vette át az aranyosi egyházközséget Lelkes Ferencről. Ennek az előzménye volt az is, hogy Lelkest megvádolták – mint azt Tóth Kálmán deáki lelkész 1927 augusztusi leveléből olvashatjuk – hogy Csallóközarányoson vasárnaponként előfordul, hogy nincs istentisztelet. Lelkes Ferenc mellett kiállt a presbitérium, és jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a vasárnapi istentiszteletek mindig meg vannak tartva. Lelkes ellen Fehér Péter emelt szót az 1927 szeptemberében keltezett, esperesnek írott levelében, mert pártfogásába vette a harangozót, aki tiszteletlenül viselkedett a presbitérium tagjaival. Ő kérte, hogy a helyettes lelkész helyett hozzanak új papot a faluba a béke újbóli helyreállítása céljából.³³ Nagy Sándor Aranyosra kerülésével megürült a deáki segédlelkési hely, amit Tóth Béla foglalt el.

Összegzésül elmondható, hogy a csallóközarányosi lelkészválasztás egy osztályharccal átítatott, személyes indíttatású csata volt, amely az aranyosi közösséget erősen roncította. Fő motívumai a telekosztás, a szegények megsegítése, a gazdagok „papja” ellen való közös fellépés voltak. A békesség az egyházban akkor állt helyre Csallóközarányoson, amikor hét évnyi bátorkeszi szolgálat után, 1928 novemberében Földes Lajos került vissza lelkészként a faluba.³⁴

³² Fehér Károly levele az esperesnek. SZRKE Levéltára

³³ Fehér Péter levele az esperesnek. SZRKE Levéltára

³⁴ Kránitz Zsolt (szerk.): „Késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkési önéletrajzai, 1943- A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2., Pápa, 2013. 240